

**ЩОРІЧНИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС
«КРАЩИЙ ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ»**

Творча робота учасника третього туру

щорічного Всеукраїнського конкурсу

«Кращий державний службовець»
на тему:

«Актуальні проблеми гендерної рівності в Україні»

Ніколенко Ольги Валеріївни
прізвище, ім'я, по батькові учасника

Департамент соціального захисту населення
Харківської обласної державної адміністрації
місце роботи

Начальник відділу
бухгалтерського обліку та звітності –
заступник головного бухгалтера
посада

02 серпня 2017 р.
дата виконання

_____
підпис учасника

2017 рік

ЗМІСТ

Вступ

1. Гендерна рівність в Україні
2. Проблеми гендерної рівності на сучасному етапі
3. Шляхи вирішення гендерної нерівності в Україні

Висновки

Перелік використаної літератури

ВСТУП

Зараз все частіше постає питання про рівність між чоловіком та жінкою. Думки різних людей часом діаметрально протилежні: від того, що повинна бути абсолютна рівність, до того що такої рівності принципово бути не може.

Протягом історії людства ми спостерігаємо неодноразову зміну суспільних устроїв, матріархат змінювався патріархатом. Але досить часто в історії ми можемо знайти згадки про явище, яке було властивим для будь-якого суспільства, а саме – пригнічення та дискримінація жінок.

В 80-х роках жінки з усього світу започаткували активний міжнародний рух за права жінок. Наслідки цієї діяльності особливо відчутні на міжнародному рівні. Держави перше в історії виявили підтримку захисту прав жінок і визнали його своїм «високопріоритетним завданням».

Протягом кількох останніх десятиліть світова і національна правотворча практика поповнилися помітною кількістю нових документів стосовно прав людини. Значна частина цих документів відноситься до регулювання правового статусу жінки. Актуальність даної теми полягає у тому, що і в наш час існує широка дискримінація жінок, порушення їх прав. Права жінок – це особлива категорія прав людини, яка потребує досконалої та юридично сильної правової бази. Права жінок потребують особливого захисту з боку держави. У своїй творчій роботі я розкриваю актуальні проблеми гендерної рівності в Україні та спробую запропонувати шляхи подолання гендерної нерівності в Україні.

Структурно робота складається з чотирьох розділів: в першому – Гендерна рівність в Україні – розкривається поняття „гендер” та окреслюються головні проблеми гендерної політики; у другому – Проблеми гендерної рівності на сучасному етапі – дається огляд проблем та перешкод гендерної рівності; в третьому - Шляхи вирішення гендерної нерівності в Україні – я запропоную конкретну програму подолання гендерної нерівності в Україні.

1. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ

Концепція і практичне застосування гендерної рівності є центральними поняттями сталого розвитку суспільства. У гендерній рівності не йдеться про питання жінок. Мова йде про рівну участь чоловіків та жінок у покращенні умов як їхнього власного життя, так і життя громади.

Гендерна рівність є однією з ознак правової держави. Держава зобов'язана забезпечувати дотримання прав людини, передбачених міжнародним законодавством. Тоталітарна система реально підтримувала гендерну рівність.

На шляху до встановлення гендерної рівності у нашому суспільстві стоять наступні чинники:

1) Стереотипи масової свідомості, які і досі розглядають жінку як слабку у порівнянні з чоловіком істоту, яка є другорядною в суспільному, політичному та економічному житті, чоловіча ідеологія є породженням тоталітарної системи, але виховання спроможне змінити гендерну ментальність;

2) Кризова економічна ситуація (і особливо безробіття, яке нерідко штовхає жінок на заробітчанство, що нерідко призводить до продажу жінок та подальшої сексуальної експлуатації);

3) Слаборозвинуте громадянське суспільство, у тому числі пасивність жіночих організацій та окремих жінок у відстоюванні своїх законних прав та свобод [1, с. 54].

Основними жіночими проблемами є домашнє насильство, проституція та торгівля жінками, наркоманія, відсутність послідовної державної політики в цій сфері. Особливої гостроти набула проблема сексуальних зазіхань, які вважаються нормою у відносинах між керівниками-чоловіками та підлеглими-жінками.

Гендерний аналіз є необхідним інструментом для розуміння локального

контексту та підтримки гендерної рівності. Гендерний аналіз оцінює один із видів відносин, які існують між жінками і чоловіками. Він визначає різницю між тими ролями, які відіграють жінки та чоловіки, дівчата та хлопці вдома, у громаді, на роботі, у політичних процесах та економіці. Результатом цих різних ролей є, як правило, менший доступ жінок, порівняно з чоловіками, до ресурсів та до процесу прийняття рішень і здійснення контролю над ними.

Основним (базовим) міжнародно-правовим документом, спеціально присвяченим захисту прав жінок, є Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Конвенція була прийнята з метою недопущення дискримінації жінок, оскільки держави-учасниці занепокоєні тим, що, незважаючи на вже прийняті Організацією Об'єднаних Націй та її установами загальні резолюції, декларації та рекомендації, як і раніше мала місце значна дискримінація щодо жінок, що перешкоджало і перешкоджає участі їх на рівні з чоловіками у політичному, соціальному, економічному та культурному житті своєї країни, заважає зростанню добробуту суспільства і сім'ї тощо. Велика кількість міжнародно-правових документів щодо забезпечення соціально-економічних прав жінок прийнята також Міжнародною організацією праці. З 1919 р. МОП прийняла 180 конвенцій і 187 рекомендацій з широкого спектра питань у сфері праці. Більшість документів стосується, як чоловіків, так і жінок, за ними жінки користуються такими ж правами, як і чоловіки, в різних сферах. Це основні права людини, зайнятості і навчання, умови праці або техніка безпеки і гігієна праці [3, с. 1-2].

На даний час чинне законодавство України принципово не суперечить нормам міжнародно-правових актів. Воно надає жінкам однакову з чоловіками громадську правоздатність і однакові можливості її реалізації. Воно, зокрема, забезпечує їм рівні права при укладанні договорів і управлінні майном, а також рівне ставлення до них на всіх етапах розгляду в судах. За порушення цивільно-правових норм встановлюється однакова відповідальність, як для жінок, так і для чоловіків. Таким чином, цивільне законодавство України встановлює юридичний захист прав жінок на рівній основі з чоловіками. Конституція

України юридично проголошує рівність прав жінок та чоловіків на працю, вибір професії, професійну підготовку та заробітну плату. Але криза в економіці, закриття великої кількості підприємств, невчасна виплата заробітної плати загострює проблему становища жінки на ринку праці. Трудове законодавство України в багатьох випадках декларативно захищає права жінок в цій сфері, але знову ж таки реальна ситуація набагато складніша. Жінкам набагато складніше знайти гарно оплачувану роботу, а декларовані пільги часто тільки сприяють тому, що роботодавці дуже обережно і неохоче беруть на роботу жінок.

Я вважаю, що в наш час дуже важливо щоб держава не лише ратифікувала необхідні міжнародні документи з питань гендерної рівності, а й провела гендерний аналіз національного законодавства з цього питання. Перш за все необхідно щоб було створено таке соціально-економічне середовище, за якого дотримання та реалізація прав жінки, як і взагалі прав людини, стали реальністю. Саме такі зміни будуть поступово змінювати стару і формувати нову систему суспільних відносин, в основі якої буде не статеві, а соціальні і правова складові. Ця система суспільних стосунків і має сьогодні назву „гендер”.

2. ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сьогодні ми живемо в часи швидких змін. Звісно ж змінюються і взаємовідносини між чоловіками та жінками в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Соціальна дискримінація означає обмеження або втрату прав за гендерною ознакою у всіх сферах життя: трудовій, соціально-економічній, політичній, духовній, побутовій [2, с. 30].

Однією з перешкод розвитку політичної участі жінок в органах влади залишається стійкий стереотип, який характерний як для чоловіків, так і для жінок, що політика і державне управління — це сфера чоловічої діяльності. Не

дивлячись на це за останні роки жінки наполегливо намагаються увійти у велику політику та закріпитися на різних політичних рівнях. На перших українських виборах депутатів до Верховної Ради було обрано лише 11 жінок. Але з року в рік участь жінок в політичному, громадському житті України постійно зростає. Сьогодні у Верховній Раді України засідає 36 жінок, що складає 8% від загальної кількості депутатів. Отже, сучасний парламент гендерно розбалансований. Це дозволяє зробити висновок, що у своїй діяльності він буде мало перейматися гендерними проблемами країни, ухваленням гендерного законодавства [8, с. 241] (Додаток 1).

Поява на політичній арені України жінки-лідера сталася 14 квітня 1998 р., коли парламент України обрав Ніну Карпачову Уповноваженим Верховної Ради з прав людини. Перша жінка-міністр в Україні Сюзанна Станік, була призначена на цю посаду у вересні 1996 р. при створенні Міністерства у справах сім'ї та молоді. Президентські вибори 1999 р. продемонстрували участь жінки-претендента на посаду президента України — Наталії Вітренко. Згідно до указу Президента України від 15 грудня 1999 р. "Про склад Кабінету Міністрів України" до нового складу увійшли дві жінки. Віце-прем'єр-міністром стала Юлія Тимошенко. За даними Комітету виборців України «Рейтинг діяльності голів ОДА в I півріччі 2017 року» очолила рейтинг, як і за підсумками I кварталу цього року, голова Харківської ОДА Юлія Світлична. На сьогодні це єдина жінка губернатор на всю Україну (Додаток 2).

Але не зважаючи на те, що активність жінок в політичному житті України зростає, їх роль та участь у законодавчому процесі ще дуже слабка. Адже невелика кількість жінок в парламенті України не може достатньою мірою професійно впливати на процес вироблення та прийняття законів [4, с. 87].

Загалом сходження по соціальній драбині для жінок є справою складною. Ділова жінка повинна постійно доводити собі та іншим, що займається саме своєю справою. Причиною близько 1/3 нервових зривів жінки-лідера є поєднання ролей керівника на роботі та виконавця в дома. Особливо важко молодим жінкам. їм постійно доводиться робити вибір між розумом та

почуттями, тобто якщо жінка вибирає кар'єру, то перед нею закономірно постає питання "А як же сім'я?" Адже в нас побутує думка, що якщо жінка — успішний керівник, значить, вона, неодмінно є нещасливою в особистому житті. Але звичайно це більш соціальний міф ніж реальність. Думка про те, що кар'єрне зростання і сімейне щастя не сумісні, не має під собою логічного обґрунтування. Оскільки сімейне щастя і кар'єра — це різні форми реалізації особистісного потенціалу людини, які в повній мірі можуть примиритись один з одним. Однак, жінки все ж таки залишаються поки що заручниками даного стереотипу суспільної свідомості (Додаток 3).

Західні дослідники вважають, що основною перешкодою у діловій кар'єрі для жінок, є невміння дівчат, а потім і жінок ладити між собою, грати в команді, проявляти терпіння до недоліків та вад інших людей. Ще одним недоліком є консерватизм, схильність звертати увагу на дрібниці та емоції, а не на широке поле проблеми. І нарешті, жінка-лідер досить часто демонстративно ігнорує і навіть протистоїть можливому співробітництву з чоловіками, підсвідомо оберігаючи свою "територію" від суперника іншої статі.

Разом з тим, жінка має й переваги, реалізувавши які вона може стати хорошим керівником. Жінка-лідер володіє гнучким соціальним інтелектом, вона тонше відчуває нюанси взаємовідносин, в тому числі і відносин до себе. Жінки вміють добре оцінювати і прогнозувати поведінку інших людей. Вона володіє більшою контактністю і практичністю мислення. Якщо чоловік схильний будувати стратегічні плани, враховувати довгострокову перспективу, то жінка надає перевагу конкретному гарантованому результату, "тут і зараз". Жінки краще ніж чоловіки контролюють свої та чужі помилки; вони, як правило краще формулюють свої думки і виражають ідеї. Крім того, помічено, що жінка менше, ніж чоловік, реагує на залицяння та сексуальні домагання у ділових відносинах — вона чітко розмежовує роботу і розваги [9, с. 18].

Серед основних перешкод професійного зростання на державній службі, головною є брак часу. Більшість жінок мають сім'ї або неповнолітніх дітей. Тому їм потрібно поєднувати сімейні справи з роботою. А це подвійне

навантаження. Дехто з жінок відмовляється від кар'єрного зростання тому, що не може перекласти домашні обов'язки на інших членів сім'ї. Тому більшість жінок у нас працюють в режимі подвійного навантаження. А це призводить до постійного емоційного та фізичного перенапруження та перевтомлення.

Щодо професійних проблем, то значна частина жінок не має можливості підвищити свій професійний рівень. Тому доводиться самотужки вдосконалювати свої професійні знання та навички. А це унеможливорює просування жінок по службі. Крім того, актуальною для жінок є загроза скорочення. Вона в першу чергу стосується жінок, які працюють на другорядних посадах, і, які традиційно поступаються чоловікам у конкурентоспроможності.

Загалом, розрізняють декілька видів дискримінації у сфері зайнятості: в оплаті праці, при влаштуванні на роботу, при скороченні персоналу, при просуванні на посадах, у підвищенні кваліфікації. Патріархальний суспільний устрій сформував стереотип нормального сприйняття ситуації, коли в жінки немає роботи.

Таким чином, українській жінці сьогодні живеться досить нелегко, на її плечах лежить тягар економічних, соціальних та інших проблем. Жінці, жінці-матері, в першу чергу, потрібна серйозна, всебічна підтримка зі сторони держави і суспільних організацій. Інтереси жінок повинні активно лобіюватися на рівні представницьких, виконавчих, судових органів державної влади, в ЗМІ, в сфері освіти та виховання. Французький мислитель Франсуа Марі Шарль Фур'є у XIX ст. сказав: "Соціальний прогрес і зміни періодів здійснюються пропорційно прогресу жінок до свободи, а падіння соціального устрою здійснюється пропорційно зменшенню свободи жінок".

3. ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ В УКРАЇНІ

З метою вирівнювання становища в економічній сфері варто спрямувати зусилля на:

- 1) здійснення економічної і соціальної політики з врахуванням потреб жінок, протистояння фемінізації бідності;
- 2) сприяння рівноправному доступу жінок до ресурсів, робочих місць та інформації;
- 3) розширення сфери малого бізнесу як джерела прибутку для жінок.

Задля цього необхідні:

- проведення та реалізація зваженої та стабільної макроекономічної та секторальної політики, яка повинна розроблятися і контролюватися з врахуванням специфічних потреб жіночої частини населення;
- створення мережі установ соціального захисту та зміцнення державної системи соціальної підтримки, які даватимуть змогу жінкам протистояти несприятливій економічній ситуації та зберігати необхідний для прожиття рівень доходів;
- створення комплексної програми подолання жіночого безробіття на підставі початкового проведення об'єктивного та кваліфікованого гендерного аналізу; розробка плану заходів щодо ліквідації довгострокового безробіття серед жінок;
- залучення коштів міжнародних фінансових установ не тільки на структурну перебудову економіки, але й на фінансування проектів, що містять в собі потенціал для соціального розвитку жінок;
- здійснення державою політики рівних можливостей для жінок та чоловіків на ринку праці; розробка, впровадження та забезпечення механізму виконання законодавства про рівні можливості як на державних, так і на приватних підприємствах; ухвалення закону прямої дії щодо заборони

дискримінації на ринку праці при наймі, просуванні по службі, наданні пільг та допомоги по соціальному страхуванню;

- перегляд існуючого трудового законодавства з метою збалансування соціальних виплат жінкам з державних і недержавних джерел для зменшення ризику звільнення або відмови в прийнятті на роботу;

- розширення мережі курсів перекваліфікації жінок, з метою створення можливості отримання ними знань і навичок, які дозволяють поліпшити та розширити їхні можливості в плані зайнятості;

- сприяння поєднанню професійних та сімейних функцій як жінок, так і чоловіків; просування програм, що створюють послуги для працюючих жінок, які мають дітей або повертаються на ринок праці після перерви пов'язаної з народженням дитини; збереження системи доступних побутових послуг: їдалень, хімчисток, пралень і таке інше; вдосконалення системи кредитування для придбання житла та товарів довгострокового вжитку.

В умовах гострої демографічної кризи особливого значення набуває проблема здоров'я жінок, як протягом останніх років погіршилося за всіма показниками. Ситуація склалася таким чином, що скорочуються витрати на потреби охорони здоров'я. Значний негативний вплив на стан здоров'я жінок справляє незадовільна екологічна ситуація в багатьох регіонах України. Як і раніше, не на достатньому рівні консультування та забезпечення доступу до інформації та послуг у галузі охорони здоров'я, репродуктивного та соціального здоров'я, порушується право на таємницю особистого життя. Гостро стоїть проблема раннього материнства.

Насильство щодо жінок є одним з ключових соціальних механізмів, за допомогою якого жінок спонукають займати підлеглий стан порівняно з чоловіками. Зростання насильства щодо жінок є глобальною проблемою. Гостро вона стоїть і в Україні, а це – серйозна перешкода для досягнення рівноправності та дотримання прав жінок. Тому розробка комплексного і багатодисциплінарного підходу до вирішення важливого завдання з ліквідації насильства щодо жінок в родині, суспільстві та державі є важкою, але

необхідною метою. Задля цього необхідно здійснити:

- перегляд Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів України та іншого кримінального, адміністративного, а можливо і цивільного та сімейного законодавства з метою вдосконалення системи захисту жінок від насильства;

- посилення відповідальності посадових осіб, працівників міліції, служби безпеки та інших державних органів, котрі вдаються до насильства над жінками під час здійснення своїх посадових обов'язків; посилення відповідальності за розголошення службової інформації працівниками правоохоронних органів, що може викликати небезпеку для жінок-свідків чи жертв насильства;

- створення механізмів, за допомогою яких жінки могли б повідомляти про акти насильства, спрямовані проти них, в умовах конфіденційності та безпеки, а також висувати звинувачення проти осіб, які здійснили насильство.

Ще однією з найскладніших проблем для жінок України є низький рівень їх участі в керівництві державою і політичних структурах. Організація Об'єднаних Націй рекомендує всім державам, що підписали Пекінську Платформу Дій домагатися рівного представництва чоловіків і жінок у владних структурах, в державно-адміністративних установах, здійснювати заходи для суттєвого зростання кількості жінок на всіх державних, урядових та адміністративних посадах.

Як бачимо, необхідно комплексно підійти до проблеми подолання гендерної нерівності в Україні, розробити і реалізувати цільові програми спрямовані на покращення становища жінок, впровадити практику двосторонніх та багатосторонніх угод між державними органами та неурядовими організаціями, створити робочі групи з представників жіночих неурядових організацій та державної влади з конкретних напрямків діяльності. Лише за такого підходу можливі суттєві зрушення в питанні досягнення гендерної рівності в Україні.

ВИСНОВКИ

У XX ст. жінки з усього світу започаткували активний міжнародний рух за права жінок. Наслідки цієї діяльності особливо відчутні на міжнародному рівні. Держави перше в історії виявили підтримку захисту прав жінок і визнали необхідність досягнення справжньої рівності в правах і можливостях чоловіків і жінок. Однак, незважаючи на багатообіцяючі зміни в міжнародному праві та практиці, жінки з усього світу ще стикаються з повсякденною реальністю нехтування їхніми правами. Крім того, їм часто бракує засобів та знань, необхідних для використання системи прав людини, для боротьби проти зловживань. Чимало жінок не знають про жіночий рух або сприймають його як щось абстрактне, що їх не стосується. Хоча активна діяльність протягом останнього десятиліття зробила права жінок більш окресленими, зараз же завдання полягає в тому, щоб зробити їх більш досяжними.

Основною проблемою на сьогоднішній день в Україні є декларативний характер гендерної рівності та формальність прав жінок. Реальна ситуація багато в чому є прямо протилежною правовим нормам. Основними жіночими проблемами є домашнє насильство, проституція та торгівля жінками, наркоманія, безробіття, відсутність послідовної державної політики в цій сфері. Особливої гостроти набула проблема сексуальних зазіхань, які вважаються нормою у відносинах між керівниками-чоловіками та підлеглими-жінками.

Узагальнюючи, можна сказати, що на шляху до встановлення гендерної рівності у нашому суспільстві стоять наступні чинники:

- стереотипи масової свідомості, які й досі розглядають жінку як слабку у порівнянні з чоловіком істоту, яка є другорядною в суспільному, політичному та економічному житті, чоловіча ідеологія є породженням тоталітарної системи, але виховання спроможне змінити гендерну ментальність;

- кризова економічна ситуація (і особливо безробіття, яке часто штовхає жінок на заробітчанство, що нерідко призводить до продажу жінок та подальшої сексуальної експлуатації) та переважаючий на ринку праці попит на працівників-чоловіків, а не жінок;

- слаборозвинуте громадянське суспільство, у тому числі пасивність жіночих організацій та окремих жінок у відстоюванні своїх законних прав та свобод;

- відсутність національного механізму щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків в усіх сферах суспільного життя.

Ситуація в сьогоденній Україні потребує створення і реалізації державної програми подолання гендерної нерівності, адже зміни у становищі жінок в Україні можливі лише за умови послідовної державної гендерної політики. Сподіваюся, що моя творча робота допоможе привернути увагу до цієї проблеми.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абетка прав працюючих жінок та гендерної рівності / МОП/ В. Литвин, Л. Костриця, С. Литвин (пер. з англ.). - Женева: МБП, 2000.
2. Власенко Н.С., Виноградова Л.Д., Калачова І.В. Гендерна статистика для моніторингу досягнення рівності жінок і чоловіків , – Київ, 2005.
3. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.// Права людини. Міжнародні договори України. – Київ, 1992.
4. Іващенко О. Участь жінок у суспільно-політичній сфері України //Перспективи паритетної демократії у політично-правовому полі України: 36. наукових статей. — Харків, 1997.
5. Конвенція щодо дискримінації в галузі праці і занять.// Права людини. Міжнародні договори України. – Київ, 1992.
6. Конвенція щодо політики зайнятості.// Права людини. Міжнародні договори України. – Київ, 1992.
7. Конституція України [Електронний ресурс]. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (зі змінами). –Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
8. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник – К., "К.І.С.", 2004.
9. Гендер і державна політика / Упоряд. П. Рекнін, - К.: Основи, 2004.
10. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного українського суспільства. - К.: Столиця, 2002.
11. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / ред. Л. Гентош. — Львів: ВНТЛ-Класика, 2003.
12. Гендерний розвиток у суспільстві: Конспект лекцій/Відп. ред. К. Левківський. - К.: Фоліант, 2005.